

KOLLABORÁNSOK II.

Körkérdeésünkre ismét érkezett két hírhedt együttműködő szánalmas önvallomása. Faludy György igyekszik tetteit Reckkel, meg egymással ellensúlyozni, de hát ez nem kettős könyvelés. Ráadásul még a boríték hátlapján is dühödten vagdalkozik. **Eörsi elvtárs** esete más tésztá, ő némi megbánást mutat, különösen kísérő levelében. Talán ezért is tüntették ki most a Parlament tornyáról levett Csillag-renddel. Kaján Tibor véletlenül, de nem érdemtelenül került e díszes társaságba, rutinszerűen vissza szoktuk küldeni a fel nem használt karikatúrákat, mely közé bizonyára sorsszerűen keveredett egy ötvenes évekbeli munkája, a jampecok elleni kultúrharc időszakából. Válaszának mindenestre örülünk, mert így a kameleon-jelenségre, e bűvő-rejtőző típusra is rá tudunk mutatni.

Beke Kata, Eörsi István, Faludy György, Kaján Tibor, Spiró György, Váncsa István...

Kollaboráció, kollaborálás (latin)=1. együttműködés, 2. ha-zaaruló együttműködés az ellenséges megszállókkal (különösen a második világháború alatt a fasiszta megszállókkal)
Idegen szavak szótára, Szikra 1951

Eörsi

KOLLABORÁCIÓIM

Ha a *Hócipő* kérdésre (miszerint mikor és hol kollaboráltam a Kádár-rendszerrel) radikális választ keresnék (márpedig „radikálisnak lenni annyi, mint a dolgokat gyökerüknél fogva ragadni meg, és a dolgok gyökere maga az ember” mondta – pirulj el, ó, olvasó – Marx), akkor azt kellene felelnem, hogy mindig és mindenütt kollaboráltam vele, ugyanis éltem benne. A diktatúra ellenfele a diktatúrában csak kollaborálva ma-

radhat életben. Minden pillanat, amikor nem kiabáltam világgá, hogy Kádárt tömeggyilkosnak tartom, utólag alig elviselhető kompromisszumot rejtett magában. A börtön éveiben a zárkamba be-becsapódó halálos hírek elviselése: kollaboráció volt. Kollaborációm bizonyítéka minden üvöltöző, szadista stb. smaszszér, akit nem rúgtam tőkön (és egyet sem rúgtam tőkön). Kollaboráció, hogy elfogadtam az ország pénzne-mét, ezzel fizettem hazai boltjainkban, és engem is ezzel fizettek ideha-za. Kollaboráció, hogy kapcsolato-ka-át ápoltam a hivatalos Magyarországon azon képviselőivel, akiktől iro-mányaim kiadása, előadása függött. Mosolyogva ráztam kezét velük,

Aczél György kérdésére, miszerint „Hívhatom még elvtársnak?”, azt feleltem, hogy „Hogyne, persze”. Egy ízben egy Morgenstern-verset is lefordítottam a kérésére, amit meg-köszönt miniszterelnök-helyettesi le-vélpapíron. A Magvető Könyvkiadó igazgatójának viszont én küldtem kö-zszönőleveleket, ha fizetett valamit rég-esedékes előlegem terhére. Még azután is jártam hozzá, könyveim ki-adását szorgalmazva, hogy dr. Hám Tibor Washingtonban szemléletes le-írást adott arról, miképpen kínozza őt katonapolitikusi korában saját kezű-leg ez a kultúrferfiú, nevezzük né-ven, Kardos György. Kihallgatás-ó-kért ostromoltam, ha nagy ricán fo-gadott, kezét ráztunk, mosolyogtam,

ahogy kellett (csak talán kissé gunyo-rosabban). A kultúra felvilágosult kormányosait, Aczél és Pozsgayt nemcsak betiltott könyveim engedé-lyeztetése ügyében zaklattam, hanem olykor külföldi utazásaim támogató-sa végett is. A hatvanas években be-adtam egyszer egy folyamodványt hi-vatalos helyre, melyben kértem, mentesítsenek büntetésem hátrányos következményei alól – ezt annyira szégyelltem, hogy elfeledkeztem ró-la. Mivel az ember önvédelmi me-cha-nizmusa kifinomultabb, mint a legármányosabb kormányzatok zsa-rolási metódusai, elképzelhető, hogy megfeledkeztem más disznóságaim-ról is, hálás leszek mindazoknak, akik ezeket emlékezetembe idézik.

Tisztelt Aczél Elvtárs!

Megbeszélésünk értelmében átnyújtom elolvasásra "A kihallgatás" című darabomat. Amikor több mint tíz éve utoljára beszéltünk róla

/pontosabban: az az előtti változatról/, akkor Ön azt mondta, hogy számos vonatkozásban nem ért egyet velem, de nem ellenséges darab, és bízom Önre, mikor és hol kerül nyilvánosság elé. Szívből remélem, hogy most már elérkezettnek látja erre is az időt.

Darabomból adtam példányt, korábbi felkérésre, a Magvető Kiadónak és a Színház című lapnak is. De a színpadi mű legfőbb próbája a színpad; nagyon szeretném, ha méltónak ítélné „A kihallgatás”-t, melyben igen sok munka és gond fekszik, egy kaposvári stúdió-bemutatóra.

Budapest, 1977. június 23.

Tisztelettel üdvözl

Eörsi István

Tisztelt Aczél György, beszélgetésünk után néhány nappal eljuttattam Önhez *A kihallgatás* című darabomat. Válaszképpen titkárnője elkérte tőlem *Szívátültetés* című bohózatí-jelenetet, mely már annyi viharfelhőt toborzott szegény fejem fölé. Ezt a jelenetet jó-pár évvel ezelőtti szintén elküldtem már Önnek, az Ön kérésére. Ha az a példány esetleg elkallódott volna, és Önnek szüksége volna a szövegre, természetesen még egyszer elküldhetem. Hadd tudassam azonban, hogy ez a *Szívátültetés* pusztá melléktermék, sor-sa nem fekszik a szívemen, az emlékezetes, tervezett Eszmélet-est óta, ahol ez kabare-trefaként szerepelt volna, semmilyen kiadóhoz, szerkesztőségbe, színházba nem nyúj-tottam be, és csöppet sem bánám, ha soha nem is kerülne nyilvánosság elé. Ezzel szemben *A kihallgatás*, melynek első változatát már 1965-ben megírtam, olyan gom-bóc, mely immár tizenkét éve a torkomat fojtogatja; valamennyi eddigi írásom közül en-nek szurkolok a leginkább. Úgy vélem, az telt hosszú idő elvette „hírhedségét” – a vele szemben tapasztalható ellenállást jórészt már a kimondott szóhoz való ragaszkodás számlájára írom.

Nagyon kérem, szakítson időt arra, hogy ismét elolvassa ezt a darabomat, és ha lehet-ségesnek tartja, nyisson előtte szabad utat. Múltkori levelemben megírtam már, milyen lehetőségeim lennének vele. – Holnap elutazom Bulgáriába, és augusztus tizedike tá-ján, amikor megjövök, ismét zaklatni fogom ebben az ügyben, ha addigra nem vár itt-hon Öntől valamiféle értesítés.

Elnézést kérek ezért a sürgetődzésért. Nem könnyen írok kéro levelet – abból, hogy ezt immár többször is megírtam, ki lehet következtetni, milyen fontos nekem ez az ügy.
1977. VII. 21.

Tisztelettel üdvözl

Eörsi István

Tisztelt Aczél György, két hónappal ezelőtti fenyegetésemhez híven ismét jelentkezem, hogy megkérdezzem: tudott-e időt szakítani magának *A kihallgatás* című darabom új-bóli elolvasására? Ha igen, milyennek találja? Lát-e esélyt rá, hogy Magyarországon be-látható időn belül stúdióelőadás formájában és nyomtatásban napvilágot lásson? Mint-egy tíz évvel ezelőtti azt mondta róla, hogy ez – noha számos ponton nem ért vele egyet – nem ellenséges darab, de bízom Önre, mikor és hol kerül nyilvánosság elé. Jelenlegi sürgetődzésem oka az, hogy tíz év még nálam türelmesebb embernek is nagy idő. Mű-vem egyébként tizenkét éve született, és többször akadt volna rá kiadó is, színház is.

Levelemnek az is időszereget ad, hogy mostanában sorozatosan érnek különféle irodalmi kellemetlenségek. Érzésem szerint ezek mögött nem „felülről jövő” utasítás lappang, hanem középfo-ku – jórészt miniszteriális – hivatalnoki buzgalom. Mintha kü-lön mércé volna érvényes rám, „Eörsi ne viccelődjön” – mondta egy mérvadó valaki. Miért épp én ne viccelődjek? És ki viccelődhet? Akinek nincs humora?

A különféle sérelmek természetesen nem veszik el a kedvem sem az írástól sem az országban maradástól. Úgy vélem azonban, nekem is, mint minden állampolgárnak, jo-gom van tudni, milyen elbírálásra számíthat a munkám. *A kihallgatás*-t ilyen szempont-ból jelkpesnek érzem, nemcsak azért, mert igen közel áll hozzám, hanem azért is, mert már tizenkét éve rohadozik bennem, a fiókomban és különféle intézmények fiókja-iban. Ezért várom olyan nagyon a válaszát, a döntését.
1977. IX. 23.

Tisztelettel üdvözl

Eörsi István

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA ELNÖKHELYTTESE

Kedves Eörsi Elvtárs!

Köszönöm a Morgenstern fordítást. Nagy örömet szer-zett nekem. A viszontlátásig Feleségével együtt üd-vözli:

Budapest, 1979. augusztus 22.

Aczél György